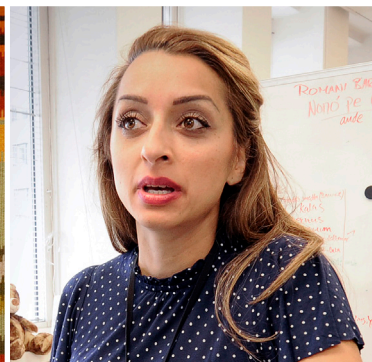

Nationella minoriteter

KULTUR, SPRÅK, IDENTITET: BEVARA – UTVECKLA

Jenni Acar jobbar som programledare och nyhetsuppläsare på Sveriges television.

Förord

Länsstyrelsen i Stockholms län och Sametinget har ett nationellt uppdrag att följa upp tillämpningen av lagen (2009:724) om nationella minoriteter och minoritetspråk och samordna minoritetspolitiken i landet. I uppdraget ingår också att informera kommuner, regioner, andra myndigheter och allmänheten om lagen och om de nationella minoriteterna.

I detta syfte ger vi ut denna broschyr där du får ta del av några personers berättelser om hur det är att vara same eller tillhöra en nationell minoritet i Sverige. Vi lät journalisten Margit Silberstein intervjua dem och deras betraktelser kretsar särskilt kring frågor om språk, kultur och identitet.

Vår förhoppning är att broschyren ska bidra till ökad kunskap om de nationella minoriteterna och urfolket samerna.

SVEN-ERIK ÖSTERBERG
Landshövding
Länsstyrelsen Stockholm

ANJA TAUBE
Kanslichef
Sametinget

Samhället har ett särskilt ansvar för Rättigheterna för minoriteterna stärktes

I SVERIGE FINNS FEM erkända nationella minoriteter: judar, romer, samer, sverigefinnar och tornedalingar. Samerna är dessutom Sveriges urfolk. Individer som tillhör dessa minoriteter har särskilda rättigheter som rör språk, kultur och inflytande. Sverige har alltid varit ett mångkulturellt och flerspråkigt land. Erkännandet av Sveriges historiska nationella minoriteter är en viktig demokratisk princip som utgår från internationella konventioner och i grunden handlar om de mänskliga rättigheterna. De nationella minoriteterna har funnits i det geografiska område som idag utgör Sverige sedan historisk tid, och har därmed samma rätt att behålla och utveckla sina språk och kulturer som majoritetsbefolkningen. Genom historien har de nationella minoriteterna i Sverige utsatts för olika former av diskriminering. Därför är erkännandet och de rättigheter som medföljer en viktig markering från samhällets sida att staten har ett ansvar för att skydda de nationella minoriteternas rättigheter.

VAD ÄR ETT URFOLK? En vanlig definition på ett urfolk är att de härstammar från folkgrupper som bott i ett land sedan tiden för erövring, kolonisation eller fastställande av nuvarande statsgränser. Grundläggande i FN:s deklaration om urfolkens rättigheter är rätten till självbestämmande. Rätten att få bestämma över sin politiska status och att fritt få driva sin ekonomiska, sociala och kulturella utveckling är viktigt just för att dessa möjligheter genom historien har fråntagits urfolk världen över. Samerna är erkända som Sveriges urfolk vilket slogs fast av en enig riksdag redan 1977. Samerna har bebott stora delar av nuvarande Sverige sedan flera tusen år och Sápmi, samernas land, sträcker sig även över delar av nuvarande Norge, Finland och Ryssland.

RENSKÖTSELN I SVERIGE ÄR förbehållen samerna och den organiseras inom samebyar. Det finns totalt 51 samebyar vilka är indelade i fjäll-, skogs- och koncessionssamebyar.

Fjällsamebyarna flyttar med renarna på somrarna till fjällen och på vintrarna till barrskogar österut. Skogssamebyarna stannar i skogslandet året om. I Tornedalen kan även icke samer äga renar inom så kallade koncessionssamebyar.

DET FINNS FEM ERKÄNDA nationella minoritetsspråk i Sverige: finska, jiddisch, meänkieli, romani chib och samiska. Erkännandet innebär att samhället har ett särskilt ansvar för att dessa språk ska kunna fortleva, utvecklas och föras vidare till nästa generation. En enig riksdag har slagit fast att språken utgör en del av Sveriges gemensamma kulturhistoria och att det är en viktig uppgift för samhället att språken inte ska gå förlorade.

De erkända minoritetsspråken har även varieteter och dessa är också erkända och ska ges möjlighet att bevaras och utvecklas.

Ibland är det så stora skillnader mellan det som kallas varieteter att det kan sägas vara olika språk, till exempel nordsamiska och sydsamiska. Vad som är skillnaden mellan ett språk, en varietet eller en dialekt är inte alltid givet utan kan bero på olika faktorer som politiska styrkeförhållanden eller administrativa enheter. Romani chib är till exempel ett samlingsnamn för många olika romska varieteter som kan likna varandra men som också kan vara väldigt olika.

I SVERIGE TILLÄMPAS PRINCIPEN om självidentifikation för att avgöra vilka som ingår i en nationell minoritet. Enligt den svenska minoritetspolitiken betyder det att det är individen själv som bestämmer om hen vill ingå i en nationell minoritetsgrupp eller inte. Ingen annan har rätt att bestämma individens tillhörighet, varken genom att hindra någon från att ingå i en grupp som man identifierar sig med eller påtvinga någon en identitet som individen själv inte har valt. Självklart kan en individ identifiera sig med en eller flera grupper, men det är alltid upp till individen själv att avgöra sin tillhörighet.

de nationella minoriteterna i januari 2019

MINORITETSPOLITIKEN VILAR PÅ TVÅ internationella konventioner som trädde i kraft i Sverige år 2000.

- Europarådets ramkonvention om skydd för nationella minoriteter
- Europeiska stadgan om landsdels- eller minoritetsspråk

Konventionerna ger ett kulturellt och språkligt skydd för nationella minoriteter och minoritetsspråk i de länder som undertecknat dem. Detta innebär till exempel att länderna ska höja statusen på minoriteternas språk och kultur och skydda minoriteterna mot alla åtgärder som syftar till assimilerings. Nationella minoriteter ska ha rätt att använda sina språk både privat och i offentliga sammanhang och under vissa förutsättningar i kontakter med myndigheter. Minoriteterna har också rätt att lära sig sitt minoritetsspråk och staterna som undertecknat konventionerna är skyldiga att erbjuda undervisning i minoritetsspråken.

VARFÖR ÄR JUST DE här grupperna nationella minoriteter?

Enligt konventionerna som rör nationella minoriteters rättigheter är det upp till de undertecknande länderna att bestämma enligt vilka kriterier minoriteterna ska utses. I Sverige har riksdagen bestämt att man för att få status som nationell minoritet ska:

- vara en grupp med en uttalad samhörighet, som går att urskilja från den övriga befolkningen
- ha en religiös, språklig, traditionell eller kulturell särart, som man inte delar med andra
- ha en uttalad vilja att behålla sin identitet
- ha historiska eller långvariga band med Sverige

LAGEN OM NATIONELLA MINORITETER och minoritetsspråk har gällt i Sverige sedan januari 2010. Lagen beskriver vilka rättigheter som minoriteterna har i hela landet och inom de speciella förvaltningsområden som finns för finska, meänkieli och samiska. Samtliga kommuner och andra myndigheter är skyldiga att informera minori-

terna om deras rättigheter. De är också skyldiga att skydda minoriteternas språk och kultur och särskilt viktigt är minoritetsbarnens rätt att få utveckla sitt språk och sin kultur. Dessutom är kommuner och andra myndigheter skyldiga att ge minoriteterna inflytande över frågor som berör dem.

I FÖRVALTNINGSOMRÅDEN FÖR finska, meänkieli och samiska är kommunerna skyldiga att ordna förskola och äldreomsorg på minoritetsspråken. Och personer som vill använda sitt minoritetsspråk i kontakten med kommunerna har rätt att göra detta både muntligt och skriftligt.

FRÅN JANUARI 2019 REVIDERADES lagen så att rättigheter och skyldigheter stärktes ytterligare. Kommuner och regioner är nu till exempel skyldiga att anta mål och riktlinjer för sitt arbete och dessa ska på begäran kunna lämnas ut till den myndighet som har uppföljningsansvar för lagen.

Självidentifikation

I Sverige tillämpas principen om självidentifikation för att avgöra vem som ingår i en nationell minoritet.

Individen själv bestämmer om hen vill ingå i en nationell minoritetsgrupp eller inte. Ingen annan har rätt att bestämma individens tillhörighet, varken genom att hindra någon att ingå i en grupp eller att påtvinga någon en identitet.

Birgitta Rantatalo är en mångsysslare. Hon slöjdar, bedriver renskötsel och arbetar med att bevara ortnamn på meänkieli.

Birgitta Rantatalo med sonen Isak.

”Jag tänker på mina barn”

Birgitta engagerar sig för meänkieli

MÖTET MED BIRGITTA RANTALO innebär både skratt och gråt. Den 35-åriga tornedalskan har ett brinnande engagemang i det mesta som rör den grupp hon är en del av. Hon säger att för henne och hennes generation är det status att tillhöra en nationell minoritet.

Jag träffar Birgitta i Malmfältens folkhögskola, där hon lyssnat på ett föredrag av historikern Dick Harrison om tornedalingarnas historia. Jag väntar utanför föreläsningssalen, Birgitta är den som kommer sist ut.

”Det var så intressant, jag kunde inte låta bli att hänga mig kvar och prata lite,” säger hon.

SEN ÅKER VI TILL Jukkasjärvi där Birgitta ska möta sina gubbar, som hon kärleksfullt kallar männen hon träffar regelbundet i arbetet med en bok om Ortsnamn. Både Birgitta och männen lägger ner sin själ i att rädda Ortsnamn på meänkieli, namn som visserligen lever men är osynliggjorda. På många skyltar finns till exempel bara försvenskade namn. Den äldre och levande formen av meänkieli används dock av Ortsbor med rötter i området.

Vi börjar intervjun i bilen för att spara tid. Det ska bli kväll innan Birgitta åker tillbaka de 20 mil till Korpi-lombolo där hon bor.

”Jag upplever mig inte som en minoritet”, säger hon. ”Jag har aldrig gjort det, oftast känner jag mig faktiskt som en del av en majoritet. Det handlar om språket. När jag växte upp talade alla människor meänkieli. Det var min vardag,” säger Birgitta.

Hon växte upp i Ohtanajärvi i Pajala kommun. Pappa hade rötter från båda sidor om Torneälven och talade meänkieli, men han kunde också svenska. Birgittas mamma kom från norra Finland, nära den ryska gränsen, och talade finska. Det bestämdes i familjen att barnen skulle lära sig svenska innan de började skolan. I skolan blev Birgitta

ett annorlunda barn på det sättet att hon inte talade svenska lika obehindrat som klasskamraterna. Hon hade inte med sig språket på ett naturligt sätt.

VI SITTER I ETT av husen i den gudomligt vackert belägna hembygdsgården med utsikt över Torne älv. ”Gubbarna” Sven-Erik, Holger och Bengt har åkt hem, det är bara Birgitta och jag. Samtalet avstannar en stund, när Birgitta gråter tyst vid tanken på att så många äldre gått bort och att det är en kamp att föra historien vidare. Den största utmaningen, som Birgitta ser det, är att bevara språket, meänkieli. För henne är det inte tomma ord. Hon lever som hon lär, hon går in för det, hon är systematisk och målinriktad. Det viktiga är att de unga konsekvent får med sig språket.

”Jag tänker på mina barn. De har fått meänkieli som modersmål. Både min man och jag pratar meänkieli med barnen. Men sinsemellan talar min man och jag svenska.”

DET HAR HÄNT MYCKET. Förr i tiden när Birgitta växte upp var meänkieli ett hemligt språk som de vuxna använde i smyg, ett språk, som många skämdes över. Barnen skulle lära sig svenska. Det andra språket var ofta förknippat med skam och skuld.

”Min generation vill lyfta fram meänkieli och tillhörigheten till en nationell minoritet. Det är status, något coolt. Men för många i min ålder är det svårt att lära sina barn meänkieli, de kan det inte. För deras föräldrar har inte lärt dem. De i min generation anklagar ofta sina föräldrar för att de inte lärt barnen prata meänkieli. Det blir en dubbel skam för den äldre generationen. Först skämdes de över sitt språk och nu skäms de för att de inte överförde det till sina barn, nu när pendeln har svängt och vi ser meänkieli som en rikedom.”

”Jag använder lantalainen för att beskriva

ORDEN FORSAR FRAM IVRIGT och Birgitta Rantatalo låter som självaste ambassadören för sin nationella minoritet. Men hon känner sig inte som en företrädare. Det är ingen homogen grupp, den är fragmenterad när det gäller geografin och språket. Men hon har lätt för att hitta nätverk, som hon säger, och hon driver frågor. Hon skrattar åt sig själv och säger att det gäller att hitta en balans mellan ödmjukhet och att samtidigt föra fram sina rättigheter. Barnen har ju till exempel rätt till undervisning i sitt modersmål. Men det fungerar inte alltid i verkligheten, det är ofta svårt att hitta lärare som är utbildade i meänkieli.

”*De i min generation anklagar ofta sina föräldrar för att de inte lärt barnen prata meänkieli. Det blir en dubbel skam för den äldre generationen.*”

BIRGITTA RANTATALO, TORNEDALING

”**DET ÄR BRISTFÄLLIGT BÅDE** när det gäller utbildning i meänkieli och fortbildning av de lärare som redan kan. I förskolan behöver kommunen bara erbjuda en avdelning med ett begränsat antal platser där personalen pratar meänkieli för att lagen ska vara uppfylld. Om jag har två minuter till förskolan i min hemort och 45 minuter enkel väg till meänkieliförskolan är det inte motiverat, ekonomiskt, tidsmässigt eller ur miljöperspektiv att välja meänkieliförskolan. Även om jag skulle välja den är det inte säkert att det andra barnet får plats där.”

Birgitta säger att hon haft tur, att det råkar finnas lärare, som kan meänkieli på sonen Isaks skola. De pratar så mycket meänkieli de kan med honom. Birgitta anser att man skulle kunna ha aktiviteter där alla stimuleras att

prata meänkieli med varandra så att barnen inges känslan av att det inte är ett utdöende språk som bara farmor och farfar talar.

RENNÄRING ÄR KULTUR. SEDVÄNJOR och mytologi är kopplade till renskötsel. Allt ifrån blodstämning och hur man skulle hantera en kaffekokare för att inte vredga de onda andarna. Det är en stor del av Birgitta Rantatalos historia, som hon vill att hennes barn ska känna till. Sedan barnsben var Birgitta med sin pappa och ”rengubbarna” när renarna skulle samlas in. Idag har hon ett företag där renskötsel utgör en del.

SITT REGISTRERINGSBEVIS FÖR RENMÄRKET ska hon en dag ha på meänkieli, det är en del av kampen, skrattar hon. Pappa lärde henne märka renar, hon fick först öva på apelsinskal. Birgittas egna barn gillar att få vara med när hon samlar renar. Men jagar gör de med sin pappa.

”Jakt är viktig för oss tornedalingar, inte bara själva jakten utan att lära känna marken, var djuren trivs och alla berättelser som hör till och som de äldre jägarna för vidare muntligt.”

NÄR BIRGITTA BERÄTTAR OM alla sina engagemang känns det lite provocerande att fråga om hon använder sociala medier för att synliggöra språk och kultur. Hon svarar nästan ursäktande att hon inte hinner, att hon borde. Så hur ska man få de unga att orka och hinna och vilja? Vad kan man göra för att de ska kämpa för sina rättigheter? Det har visat sig att det inte är så lätt att locka unga när kommunerna kallar till sina samrådsmöten.

”Jag tror att många är rädda för att göra bort sig. De känner att de har för lite kunskap, de kan inte lagen, de upplever att de förväntas ha mer kött på benen. Dessutom, om de har ett jobb kan det vara svårt att komma ifrån”,

min tillhörighet“

säger Birgitta som inte har något riktigt svar på vad man kan göra för att förändra förutsättningarna.

VI TALAR OM RELATIONEN mellan myndigheter och de nationella minoriteterna och att det kan vara svårt för utomstående att förstå det som är känsligt, ibland konflikter, inom gruppen. Det är i och för sig inte konstigt, det handlar om människor och det är sällan man hittar grupper som är homogena. Och tornedalingar är ingen enhetlig grupp. Kampen började i Tornedalen, betonar Birgitta. Men det har blivit segmenterat.

”Om vi kallar alla tornedalingar exkluderar vi de i Malmfälten, de kallar sig lantalainen. Jag använder själv lantalainen för att beskriva min tillhörighet. Man behöver inte kalla alla tornedalingar om de inte vill det. Men alla ska ha samma rättigheter.”

Hur beskriver du själv hur det är att tillhöra en nationell minoritet?

”Jag är som en pusselbit, inte lika mycket av varje hela tiden, ibland mer, ibland mindre. Men alltid hel.

Vad vill du att läsaren ska minnas av den här intervjun?

”Att det finns en framtid, det är så mycket som är bra.

Vi har förebilder, som Sanna och Rebecka från bandet The Magnettes. De lyfter fram sin minoritetsidentitet. Man ser en attitydförändring, ett positivt förhållningssätt till kultur och språk för nationella minoriteter.”

Birgitta Rantatalo

Birgitta Rantatalo
med sonen Isak.

Jenni Acar har jobbat med många olika program på SVT. Nallen är en maskot från ett barnprogram.

Jenni är rom och programledare

– en ovanlig kombination

FÖRDOMARNA MOT ROMER ÄR många och de stereotypera bilderna återkommande. Jenni Acar är svensk rom, en ung kvinna, som syns och hörs som programledare i bland annat SVT:s nyhetsprogram. För många är hon en förebild och någon som för romers talan. ”Jo, jag känner lite att jag gör det,” säger hon.

VI SES PÅ ETT av Jennis favoritkaféer i Stockholms innerstad, där det myllrar av människor med olika etnisk bakgrund och som verkar ha rötter i länder utanför Sverige. Jenni berättar om sina jobb på SVT där hon bland annat leder serien ”Jenni möter” och träffar romer i deras vardag i Sverige. Men det som väckt allra störst uppmärksamhet av Jennis uppdrag på TV är att hon, som vem som helst om man kan säga så, sitter i studion och lotsar tittarna genom nyhetsflödet. Rom och programledare är en mycket ovanlig kombination, hävdar hon. Det är stort att en ung romsk kvinna är nyhetsankare, större än hon kunde ana. Hon berättar om reaktionerna när hon la upp en bild på Instagram. ”Jag var ju lite stolt”. Romer från USA hörde av sig och skrev till henne om hur glada och berörda de blev.

”Jag fick också respons från människor i Europa som underströk hur fantastiskt det var med en rom, som sänder riksnyheter på svenska – inte på romani. Man vill se romska tjejer och killar vara som alla andra. Vi har ju vår historia av fattigdom och förtryck, den bär vi alltid med oss. Men vi måste också visa vilka vi är idag – för barnens skull.”

MÄNNISKORS FÖRESTÄLLNINGAR OM ROMER är något Jenni behöver förhålla sig till hela tiden. Många har bilden att romer är personer som sitter på gatan och ber om pengar. Det är plågsamt att se de tiggande människorna, säger Jenni och hon tycker att det är svårt att förklara för barnen

varför de romer som kommer hit från andra länder idag inte kan försörja sig utan vädjar till andra om pengar. Hon känner ett slags skuld.

”Det är så hemskt. Jag tänker att vi är ju samma, det kunde lika gärna ha varit jag om vi inte haft det så bra som vi har det i Sverige. Att romerna från till exempel Rumänien kommer hit och tigger beror ju på förhållandena i hemlandet.”

VI PRATAR OM IDENTITET, att vara svensk och rom är att leva i två världar. Och att bära med sig den tunga ryggsäcken av en historia med förtryck, förföljelse och antiziganism. Man ärver sina föräldrars historia och deras sorger, säger Jenni. Hon berättar om sin mamma som bodde i de norrländska skogarna under en tid av sitt liv. Först i tält och sedan i en buss som Jennis morfar byggde. Men Jennis mamma har försökt att inte bara föra vidare det mörka till sin dotter.

”När jag var liten tyckte jag inte att det var något konstigt med hur mina föräldrar levde. Mamma har beskrivit hur fint de hade det i tältet och att det var el och vatten i bussen. Men när jag blev vuxen gick det upp för mig. De bodde i en buss! Medan mammas kompis bodde i en villa och fick gå i skolan. Min mamma kunde inte gå i skolan. Trots det tyckte många att de hade det ganska bra. De blev inte steriliserade, de kunde få bo på samma plats en tid. Men det var ju förfärliga omständigheter.”

JENNI SÄGER ATT DET kräver energi att om och om igen behöva förklara för andra vad det är att vara rom. Hon gör det gärna, men ibland blir det lite tjatigt. Men det finns de som inte vill berätta, de som överhuvudtaget inte avslöjar vilka de är.

”Det är ett av de största problemen vi har bland oss, att det finns de som döljer sin identitet. Många är rädda för

”Man ärver sina föräldrars historia och sorger”

hur omvärlden ska se på dem. Att de ska förlora jobbet.”

Förlora jobbet?

”Så är det. I min programserie försöker jag få med alla möjliga människor och yrkesgrupper, kockar, advokater. Ofta får jag till svar att de inte kan ställa upp för att de inte berättat på jobbet att de är romer. Rasismen finns kvar. En kvinna berättade för mig hur hon hör sina arbetskamrater på fikarasterna skämta om att det är så stökigt att man kan tro att det är zigenare som varit där. Hur lätt är det att säga ifrån då? Det kan vara enklare att hänga på istället. Så får det inte vara. Jag brukar säga att det är coolt att vara rom och att det skapar ohälsa att dölja vem man är.”

FÖR JENNI ÄR HISTORIEN viktig och hon är mycket mån om att kulturen ska leva vidare.

I den strävan är språket avgörande. Jenni pratar flytande romani, hon behärskar till och med olika dialekter och hon berättar om sin farfars mor, som var svenska men lärde sig flytande romani. Hon blev helt accepterad bland romerna och ingen tänkte på att hon var gajo, ett gammalt uttryck bland romer för den som inte är rom.

Jenni pratar romani med sina barn så ofta hon kan. Mycket hänger på henne, eftersom barnens pappa inte är rom. Men hon har noterat att många romer i hennes generation har gett upp, de orkar inte hålla språket vid liv. Det var lättare att tala romani förr när förhållandena var anorlunda och många romer bodde nära varandra i samma område.

”Det är ju så att många unga har andra vänner än romska och svenskan är så dominerande. Ibland kommer jag hem till mina romska vänner där båda pratar svenska med varandra och ungarna talar rikssvenska. Jag tänker att det är något som händer.”

Dina barn tar inte del av den modersmålsundervisning de har rätt till i skolan. Varför har du inte sett till att de använder den möjligheten? Vad har hindrat dig?

”Jag vet egentligen inte vad jag väntar på. Min lille pojke går i förskoleklass och jag ville att han skulle komma in i den och känna sig trygg. Hans syster går i skolan och jag hade en bild av att de skulle gå tillsammans till modersmålslektionerna. I mitt jobb talar jag dagligen med myndigheter så jag vet vilka mina rättigheter är, men jag använder mig inte av dem själv”, säger Jenni fundersamt över den egna paradoxen.

”*Det är ett av de största problemen vi har bland oss, att det finns de som döljer sin identitet. Många är rädda för hur omvärlden ska se på dem. Att de ska förlora jobbet.*”

JENNI ACAR, ROM

Vad har du för tankar kring hur man ska få fler unga att engagera sig och bli medvetna om sina rättigheter? Vad kan man till exempel göra för att de unga ska komma till myndigheternas samrådsmöten?

”Förut var det i stort sett bara den äldre generationen som tog hand om de romska frågorna. Den yngre generationen har inte riktigt tagit till sig rättighetsfrågorna, de flesta är inga aktivister. Det är fortfarande mest de äldre som går på möten och de unga kan inte identifiera sig. Många kanske inte tycker att det är så svårt att vara rom i Sverige idag.

Men jag har ändå på senare tid sett en del unga kvinnor komma till mötena.”

”Man kanske kunde ordna så att det är något häftigt som drar”, fortsätter hon. ”En artist som kan locka unga. Man kan arbeta med sociala medier, appar, Instagram. Det är ett sätt att nå de unga. Facebook är mer för de äldre. Rappare kan också vara förebilder, många unga håller på med musik.”

Jennis budskap till myndigheter som vill åstadkomma förändring, är att de måste göra det tillsammans med romerna.

JENNI ÄR ÄVEN DELAKTIG i ett uppdrag inom strategin för romsk inkludering. Strategin har som mål att varje rom som fyller 20 år 2032 ska ha likvärdiga möjligheter i livet som den som inte är rom. Jenni beskriver den grupp hon jobbar tillsammans med som ”superbra”. Där lyssnar de på henne och det är inget tjafs, som hon säger. Jennis budskap till myndigheter som vill åstadkomma förändring, är att de måste göra det tillsammans med romerna.

”Tjänstemännen har sina kvalifikationer, vi har vår verklighet. Man kan utvecklas och lära sig av varandra.”

Vad vill du att läsaren ska minnas av den här intervjun?
”Visserligen har vi vår historia av diskriminering och förföljelse. Men vi är en grupp som finns här i Sverige och vi kommer alltid att finnas här. Jag vill också att läsaren ska veta att vi är världsmedborgare, det är något vi har från våra förfäder och som inte alla har. Vi är beresta, var vi än hamnar i världen och träffar andra romer kan vi tala samma språk. Jag är superstolt över att vara rom.”

Jenni Acar

”Staten har gjort intrång här i vårt land”

Simon ropar efter ett förlåt

”VI ÄR ETT FOLK och svenskarna ett annat. Jag har aldrig sagt att jag är svensk. Jag känner mig inte som svensk, jag gör inte det. För mig är det så att jag är same, som råkar bo inom Sveriges rikets gränser.”

Jag kanske aldrig har mött någon med en sån stark identitet och självkänsla som Simon Marainen, renskötare och jojkare i Nedre Soppero. Det vanliga är att de som tillhör en minoritet beskriver det som att de lever i två världar, de har flera identiteter, ibland är den ena starkare än den andra. Men inte Simon Marainen. Han är same, punkt slut, inga om och men.

Det är överhuvudtaget inga krusiduller med Simon.

”Vill du ha mat eller kaffe?”, undrar han när jag kliver över tröskeln till hans hem.

SIMON BOR PÅ EN liten gård en bit bakom busshållplatsen i Nedre Soppero, där bussen från Kiruna stannar en gång varje dag. Han har byggt om föräldrarnas verkstad till bostad för sig och familjen, flickvännen Beatrice och tre små barn. Mamma och pappa bor där också, men i Simons barndomshem.

”Sammanhållning prioriteras här. Vi behöver varandra också när det gäller renskötseln.”

Det finns ett stort allvar hos Simon, han skrattar inte ofta under vårt samtal. Jag förstår snart vad hans grundton springer ur. Vi har inte suttit ned så länge i föräldrarnas nya verkstad innan Simon berättar om sina två bröder. Båda avslutade sina liv för fyra år sedan. Det var Simons bror Gustu, som hade renskötseln som yrke.

”Nu är jag ensam här i Nedre Soppero med mina föräldrar och min familj. Jag har två systrar men de bor inte här. Renskötseln har jag tagit över, det blev jag som fick ta hand om djuren. Det är stor skillnad mot hur det var förut, innan mina bröder gick bort. Då hade jag drömmar om att livnära mig på musiken och kulturen.

Hoppas du att kunna satsa mer på de drömmarna i framtiden?

”Det är bra som det är nu. Jag ska klara av allt som ska göras. Det hänger på mig om min familj ska ha renar eller inte.”

Vilken tur att dina föräldrar har dig!

”Vilken tur att jag har dem”, svarar Simon.

SIMONS DOTTER, ÁILE-ELIDA, 5 ÅR, skuttar runt och visar mig att hon kan hoppa på ett ben. Vi pratar svenska, men det är samiskan som är hennes modersmål, svenskan har hon lärt sig genom radio och TV och några kompisar. Simon och hans flickvän har bestämt att när deras äldsta flicka börjar skolan ska hon inte gå i kommunal skola, sex

”*Man är stolt över den man är. Men man har samtidigt taggarna utåt hela tiden, alltid beredd på att bli påhoppad. Man får slåss för sina rättigheter. Kämpa, kämpa, kämpa, så är det för mig att vara en nationell minoritet.*”

SIMON MARAINEN, SAME

kilometer bort i grannbyn, där hon kan få 40 minuters undervisning i samiska per vecka. Så få timmar skulle bara göra barnen till analfabeter, menar Simon. Det är inget alternativ. Därför kommer Áile-Elida och så småningom småsyskonen Sálá-Issát och Nihkolávo att åka tolv mil varje dag för att gå i den statliga sameskolan i Karesuando, där språket som talas är samiska.

”Vi är lyckligt lottade att skolan bara ligger sex mil bort”, säger Simon ironiskt. ”Tänk så många samer som inte har en sameskola inom räckhåll. De barnen får bara sina 40 minuter. Språket är det viktigaste för kulturens fortlevnad.

Simon hade drömmar om att kunna livnära sig på musiken och kulturen. Men livet kom emellan.

”Hela tiden måste jag förklara vem jag är”

Vad är ett folk utan språk? Snart är det så urvattnat att det inte finns något kvar.”

SIMON VILL ATT SAMISKA ska vara obligatoriskt för barnen i hela Sápmi, även de som inte är samer. Då skulle det skapas en förståelse för samerna, vilka de är, även bland de svenska eleverna. Det är ett budskap från Simon Marainen till myndigheterna.

Är du rädd för att språket och kulturen ska dö ut?

”Det är jag många gånger. Mitt folk har tappat sitt språk, många har försvenskats, de vet inte ens om att de är samer. Det har varit fullt i så många år. Men jag är själv väldigt stark i min identitet och mån om att föra över den till mina barn. Hoppas att de också orkar. Vad är livet utan kultur? Själva livet är kultur. Vi pratar bara samiska hemma. Barnen är med när vi sköter om renarna. Jojken är en stor del av vår kultur. Jag jojkar varje kväll för barnen. Min äldsta dotter kan inte somna om hon inte får höra sin egen jojka. När jag ska läsa sagor översätter jag från svenska medan jag läser, annars förstår hon inte.”

SIMON SÄGER SJÄLV ATT han är radikal när det gäller politiken kring samernas rättigheter. Han bär på ett ursinne mot svenska staten, som enligt honom inte tar ansvar för koloniseringen, det är Simons ord, av samerna och deras land Sápmi. Han upprörs över att Sverige inte ratificerat ILO 69, som bygger på att FN:s rättighetsdeklarationer ska tillämpas även på ursprungsbefolkningar.

”**VI ÄR ETT URFOLK** och våra rättigheter hade stärkts om Sverige gjort som till exempel Norge och skrivit under. Svenska staten har gjort intrång här i vårt land och tagit våra marker och våra vatten. Det här är vårt, det här är Sápmi. De tvingade på oss ett annat språk, det var förbju-

det fram till 70-talet att tala samiska och att jojka. Försvenskningen gjorde att många samer bytte till efternamn som klingade svenskt. Samerna fick inte äga något hus, inte äga mark. Man fick leva på fjället och bo i en kåta och ha sina renar.”

Simon ropar efter ett förlåt från staten, en ursäkt för alla oförrätter mot samerna. En av dessa är de rasbiologiska undersökningarna, som skulle bevisa att samerna var mindre intelligenta, en lägre stående ras. Ett förlåt skulle vara viktigt, säger han.

Berätta hur det är att vara en nationell minoritet

”Man är stolt över den man är. Men man har samtidigt taggarna utåt hela tiden, alltid beredd på att bli påhoppad. Man får slåss för sina rättigheter. Kämpa, kämpa, kämpa, så är det för mig att vara en nationell minoritet.”

Simon beskriver sitt liv som ett ständigt möte med fördomar och okunskap om vilka samerna är. Hur rennärningen bedrivs. Varför samerna har särskilda rättigheter att köra scooter till fjälls, fiska i sjöarna, varför samiskan kan vara viktigare än svenskan.

”Jag reser mycket i Sverige”, säger han. ”Hela tiden måste jag förklara vem jag är. Jag har egentligen inget emot det, men jag blir också trött på det, ibland mår jag dåligt av det. Men här på gården där jag bor och i området är vi en majoritet samer och det känns tryggt. Här kan jag vara den jag är.”

SIMON HAR UNDER SINA 38 år upplevt tyngre sorger än många andra. Men han säger att han försöker se det ljusa som är i livet. Han tycker att det finns mycket gott i livet som är värt att leva för.

”Jag brusar upp lite när jag pratar politik, då kan jag bli arg, men annars är jag väldigt lugn, stabil och snäll,”summerar han, och där kommer skrattet.

Axel Olle Sigurd Andersson,
Markus Larsson och Simon
Marainen.

SIMON SER DET SOM ett gott tecken att Högsta domstolen nu prövar Girjas samebys sak i det uppmärksammade målet mot staten. Det handlar om i vilken omfattning samebyn ska ha rätt att bestämma över jakten och fisket i byns fjällområden.

”Det är den vägen vi måste gå, via rättsväsendet. Domstolarna är mera samevänliga än politikerna. De ser till juridiken och kan skilja på vad som är rätt och fel.”

Innan vi lämnar gården har jag bjudits på färskt bröd, som Simons mamma bakat, med hennes hjortronsynt på.

Simon har jojkat för mig och jag bär med mig ett möte som blir ett starkt minne.

Vad vill du att läsaren ska minnas av den här intervjun?
”Att vi är ett urfolk, som ställer flera krav än andra nationella minoriteter. Jag slåss för mina barn och mitt folk, jag kommer inte att lägga mig.”

Simon Marainen

I Bagarmossen där Lina Puranen bor finns många sverigefinnar. Varannan månad ses de på den lokala puben.

Språket är centralt för gemenskapen

Lina hittade sina rötter i Finland

”**MAN KÄNNER SIG RIKARE** och mera som en hel människa om man vågar bejaka sitt ursprung. Att släppa taget om språket och slita upp rötterna för att bli så svensk som möjligt tror jag inte är det bästa för människan.”

Det är en blåsig men solig höstdag när jag kommer hem till Lina Puranen i Bagarmossen i Stockholm. Sonen Elmer är hemma från skolan som håller stängt. Bästa dagen på hela året, enligt åttaåringen, som istället hänger sig åt sin surfplatta. När han emellanåt kommer ut från sitt rum och pratar med mamma förstår jag inte vad de säger. Lina talar finska med både Elmer och hans syster Alma, som blivit tvåspråkiga.

SPRÅKET ÄR CENTRALT, DET kittar ihop, det skapar gemenskap, det upprätthåller banden till släkten i Finland. Det är inkörsporren till kulturen och hela den värld som det är att vara finne. Sverigefinne, svensk och finsk. Lina kunde inte tala svenska före femårsåldern, eftersom hon hade gått i finskspråkig förskola i Akalla där hon växte upp. När hon började skolan var det trögt med svenskan, men mycket snabbt lärde hon sig att tala som de andra. När det gäller de egna barnen var Lina mycket målinriktad. Hon bestämde sig redan innan de kom till världen att de skulle lära sig finska.

”Det är inte alltid så lätt. Ibland möter jag barnens motstånd. De är i den åldern att de tycker det är pinsamt och jobbigt när jag pratar finska med dem i det offentliga rummet. Jag förstår ju det, jag hade också den känslan när jag satt på tåget med min mamma. Men jag fortsätter att prata finska med Elmer och Alma och att läsa finska barnböcker för dem.”

Lina säger att de barn som inte lärt sig finska går miste om den stora gemenskapen det är att kunna prata med familjen som finns kvar i Finland. Mormor och morfar lär inte känna sina barnbarn annars. Hon beskriver hur det

var under hennes uppväxt och för många andra sverigefinnar, att första dagen på sommarlovet packade man väskan och åkte till Finland. Den äldre generationen arbetade hårt under året för att kunna vara i det gamla hemlandet varje semesterdag.

”*Det är väldigt utmattande att befinna sig i ständig kamp. Jag märkte själv att jag blev aggressiv av att vara konstant aktivist, när jag slogs för att min son skulle få plats i finskspråkig förskola.*”

LINA PURANEN, SVERIGEFINNE

MAN SKULLE KUNNA SÄGA att Lina har vigt en stor del av sitt vuxna liv åt det som är hennes ursprung. Hon var en av initiativtagarna till klubben Mokoma, som blev en arena för finsk musik i Sverige. Den blev en succé med en rad finska band som stod på svensk scen och drog hundratals besökare. Mokoma följdes upp av Mukulat, en ambulanderande tvåspråkig barnfestival, som Lina drev i Sverigefinska Riksförbundets regi.

Och nu sänder SVT dokumentärserien, Hårt Arbete/Kova Työ, som Lina och hennes kollega Nanna Marjo Huolma har gjort om de hundratusentals finländare som kom till Sverige under 50-, 60- och 70-talen, ”rekordåren”. De lämnade ett fattigt Finland för att skapa sig ett bättre liv i Sverige. Många av dem levde med drömmen att en dag återvända till det gamla hemlandet, men de flesta blev kvar.

MEN DET VAR INTE tanken från början med livet för Lina att hon skulle gräva ner sig så djupt i sina rötter. När Lina växte upp i Akalla fanns det en stor finsk gemenskap med många finnar som kommit hit när Sverige behövde arbets-

”Många ansträngde sig för att dölja sitt ursprung”

kraft. Lina var inte särskilt delaktig i den, hon fick med sig det finska genom sina föräldrar och resorna till Finland varje lov. När hon blev äldre utvecklade hon, som många unga, en stark lust att resa och se sig om i världen. Hon blev, som hon säger, jätteintresserad av Baskien och totalt ointresserad av Finland. Spanskan ersatte på något sätt finskan och hon blev kvar i Baskien ett år. Sen hände något som Lina inte kan förklara, men hon började längta till Finland.

”Då sökte jag till folkhögskola, mest för att ha en ursäkt att få bo i Finland. Det blev ett fint år. Jag blev bättre på finska igen, jag fick egna finska vänner och började lyssna på finsk musik. Tidigare kände jag inte ens till ordet sverigefinsk.”

NÄR LINA FLYTTADE TILLBAKA till Sverige igen började hon inse att hon kände en stark gemenskap med det finska och det sverigefinska. Den bottnar inte minst i språket. Hon funderar över att den sverigefinska kulturen inte är lika stark som kanske den romska eller den samiska. Då blir språket ännu viktigare.

”Visserligen gillar vi att bada bastu och vi blir nostalgiska när vi hör tango, det finns finska maträtter. Men de här sakerna är ändå inte så tydliga som hos andra minoriteter. Men språket är centralt för gemenskapen. Därför är det trist att många sverigefinnar ansträngt sig för att dölja sitt finska ursprung. De tråkiga attityderna i förhållande till språket, som att det är fult, har gjort att många inte velat tala finska. Den inställningen, som förut fanns mot både finnar och finskan har präglat många som valt att assimilera sig. Men när man kommer upp i en viss ålder är det ändå vanligt att man inser att rötterna är viktiga.”

Varför är rötterna och bakgrunden viktiga?

”Det är svårt att ta på. De får en att känna sig hemma, lite

som att vara med i en subkultur”, säger Lina, som berättar att där hon bor i Bagarmossen finns många sverigefinnar. De känner inte varandra särskilt väl, men varannan månad ses de på den lokala puben.

”Det är första generationen och andra generationen. Vi känner att vi är sammansvetsade. Det är som ett osynligt band.”

Lina har kämpat genom åren för att barnen ska ha rätt till det finska språket i förskolan och i skolan. Rättigheten finns på papperet men i verkligheten kan den raderas ut, beroende på i vilken omfattning kommunerna vill satsa, enligt Lina. Och kommuner som inte lever upp till kraven riskerar inga påföljder.

”DET ÄR VÄLDIGT OJÄMLIKT hur det är att vara sverigefinsk. I Stockholm är det lättare än det kan vara på mindre orter. Det är paradoxalt, eftersom det var till landsorten många finnar kom på 60-talet. Det krävs att några orkar driva sina krav, orkar att bråka. Men det är väldigt utmattande att befinna sig i ständig kamp. Jag märkte själv att jag blev aggressiv av att vara konstant aktivist, när jag slogs för att Elmer skulle få plats i finskspråkig förskola.”

ELMER FICK INGEN PLATS, det var fullt. Att stärka rätten till modersmålet är en av de frågor som Lina tycker är bland de viktigaste för den sverigefinska gruppen. Lina säger att hon på något sätt har blivit en av många företrädare för sverigefinnarna, efter att hon genom åren har representerat gruppen i olika sammanhang.

HON BESKRIVER DET SOM att utvecklingen när det gäller engagemanget för det finska språket och kulturen har gått i cykler. De första åren på 60-talet var det omfattande. Då organiserade sig sverigefinnarna, de hade en massa aktiviteter med både unga och gamla, många åkte på läger till-

Vägen till Lina Puranens känsla för – och längtan efter – sitt finska ursprung gick genom Baskien i norra Spanien.

sammans. Sedan kom en avmattning och nu sköljer i alla fall en svallvåg fram och Lina ser i den ett ökat intresse för det finska, även bland de unga.

Men hon inser att det inte är så lätt att locka ungdomen till samrådsmöten. De unga har ofta fullt upp med sina egna liv. Hon tänker att det skulle behövas något coolt, som hon säger, för att öka engagemanget. En sverigefinsk influencer, en påverkare skulle det möjligen kunna heta på svenska. En sverigefinsk Kissie, som är en av Sveriges främsta bloggare. Det finns redan sverigefinska kända pro-

filer som sångerskan och kompositören Frida Järvinen, systrarna Kronlöf, Markoolio. De har betytt mycket som förebilder.

Vad vill du att läsaren ska minnas av den här intervjun?
”Att man blir en lyckligare människa om man får ha sina parallella verkligheter. Stoltheten över sitt ursprung och att samtidigt vara en del av majoritetssamhället.”

Lina Puranen

Sjätte generationen i Sverige

Noas identitet är både judisk och svensk

”DET ÄR INTE SÅ konstigt att vara jude i Sverige, för mig är det inte något utanförskap. Vad som präglat mig mest är att jag vuxit upp i Sverige. Om det uppstår en krock mellan till exempel jämställdhet och judisk lag så är det de västerländska idéerna som gäller för mig. Så är det för många judar i Sverige idag.”

Jag träffar Noa Hermele, rektor för Paideia folkhögskola för judiska studier, i det judiska centret Bajit där Paideia håller till. Det nybyggda Bajit har ljusa och rymliga lokaler, men är samtidigt stängt och tillslutet. Av säkerhetsskäl måste judiska offentliga byggnader omgärdas av vakter och låsta portar. Det är en kontrast till hur Noa talar om judisk identitet, kulturen och filosofin – då löper öppenhet gentemot majoritetssamhället som en röd tråd.

DEN JUDISKA GRUPPEN ÄR inte lika sluten längre som den var för några år sedan. Enligt Noa är det mera tillåtet att stå mittemellan majoriteten och det judiska. Det är helt enkelt lättare att vara jude för dagens unga än vad det var för den tidigare generationen.

”Sverige är ett annat samhälle idag. Som jude är man inte längre klassens enda mörkhåriga elev. Det finns förstås antisemitism, men för den enskilde juden märks den inte så ofta. Den stora frågan om assimilation eller inte väger inte lika tungt längre. Man behöver inte välja mellan assimilation och att värna sin judiskhet.

Går det att förklara hur det är att vara jude i Sverige idag?

”Jag har en moster som sa att på 70-talet var det konstigare att vara vegetarian än att vara jude.”

Med tanke på trenden att allt fler blir vegetarianer och veganer kanske den utsagan inte håller idag. Det är subtilt och svårt att sätta fingret på vad det är att vara jude i Sverige.

”Men på ett sätt är det nog inte annorlunda än att tillhöra en annan minoritet. Vi har kurser på Paideia i kreativt

skrivande, där ett tema kan vara att skriva om en uppväxt i utanförskap. Det skulle ju lika gärna kunna handla om en hbtq-persons känsla av att inte höra till. Jag har ibland haft kippa på mig utomhus och det har känts lite konstigt, man undrar om folk tittar på en. Jag är sjätte generationens judar som bott i Sverige, jag har en stark judisk identitet och jag tycker att den ska vara en självklar del av det svenska. Vill någon utifrån ifrågasätta får man göra det.”

FÖRINTELSEN HAR VARIT OCH är fortfarande ett stort och tungt bagage som präglat både det judiska livet och kulturen. Den är en börda som går i arv från den äldre generationen till den unga. Men Förintelsens mörka skugga har bleknat något. Antagligen beror det på att av de som överlevde Förintelsen finns inte längre så många kvar.

”Det är ett paradigmskifte för det judiska Sverige. Min generation har ett mindre komplicerat förhållande till Förintelsen, den är inte lika närvarande längre,” funderar Noa.

För många som tillhör en minoritet kan språket vara nyckeln till identiteten. Så förhåller det sig oftast inte med jiddisch. De flesta judar är inte uppvuxna med jiddisch. För Noa, som är mycket intresserad av både språk och sitt judiska arv, har jiddisch varit en del av livet. När han gick på högstadiet läste han jiddisch på kvällarna. Noas farmor talade jiddisch med sina väninnor.

”Jag kan både läsa romaner och förstå jiddisch, när det talas. Men jag är lite feg när det gäller att prata själv.”

NOA SÄGER ATT HAN varken vill förminska eller förstora betydelsen av jiddisch för den judiska identiteten. För en del är jiddisch ett sätt att närma sig det judiska kulturarvet. Precis som hebreiska och religionen är en fasett av det judiska.

Noa Hermele är rektor för Paideia folkhögskola som ligger i Stockholm.

Noa Hermele har märkt att det finns ett stort och ökande intresse för judiska studier både i den judiska gruppen och bland dem som inte är judar.

”Judisk kultur är en både-och-kultur”

”Det blir en personlig fråga hur viktigt man tycker att jiddisch är. Men den som växer upp i den judiska församlingen i Stockholm har sällan någon press på sig att lära sig jiddisch. Så om man ser det utifrån på judiskt liv spelar jiddisch ingen framträdande roll. Jag skulle önska för mina barn och andras att de fick möjlighet att studera judiska texter istället för jiddisch,” säger Noa.

Fast han tillägger att han har förståelse för att myndigheterna vill hitta något greppbart, som språket och ge det en särställning när det gäller de nationella minoriteternas rättigheter.

SOM REKTOR PÅ PAIDEIA folkhögskola noterar han att det finns ett stort och ökat intresse för judiska studier, inte bara i den judiska gruppen, utan också bland dem som inte är judar. Han har blivit positivt överraskad av det omfattande intresset. Ett fåtal väljer att läsa jiddisch, långt fler vill studera hebreiska, som blivit mycket populärt. Många söker sig till andra kurser som kreativt skrivande, musik och dans.

”Sen har vi traditionella ämnen som texttolkningar av Talmud och filosofi. Det är viktiga teman, som ligger till grund för de judiska kulturella uttrycken. Det kan vara svårt att ta till sig nyanserna i litteratur om man inte har förståelse för de texterna,” säger Noa.

Finns det motsättningar kring hur man vill att det judiska ska utvecklas?

”Man brukar säga att judisk kultur är en både-och-kultur. Det är inga problem med att folk har olika åsikter.”

Att det judiska är mer synligt i samhället och öppet mot omvärlden kan trots allt leda till en motreaktion hos medlemmar, som vill fokusera på och renodla det judiska. Det kan handla om Pride – ska judiska församlingen ha en egen avdelning i tåget? Hur öppen ska synagogan vara för utomstående? Noa inser att det kan bli så att man glöm-

mer bort de som är medlemmar i den judiska församlingen och deras önskemål.

”Men genom att judar har bott i olika länder och flyttat runt i världen finns det en historisk förståelse för att vara en del av det samhälle man bor och lever i. Det är skillnad mot samerna som är ett urfolk. Det judiska är endast en del av ens identitet och inte en exklusiv helhet.”

NOA SER SIG INTE som en sorts ambassadör för den judiska minoriteten i Sverige. Han är ju inte vald och har inget mandat att representera någon grupp. Men eftersom han arbetar med judisk kultur och utbildning inser han att han har ett ansvar när han uttalar sig.

”Folk lyssnar ju på mig. Det jag säger uppfattas inte som en privat åsikt, det måste jag tänka på.”

STATUSEN SOM NATIONELL MINORITET har haft betydelse för den judiska gruppen. Nu läser barnen i skolan om att minoriteterna finns. Och, som Noa ser det, har Sverige också erkänt att när man ser tillbaka på den svenska historien så har andra kulturer och rörelser varit viktiga, inte bara svenska kungar och svenska författare.

Under samtalet använder vi det vedertagna begreppet nationella historiska minoriteter. Noa ogillar uttrycket, som han tycker leder tankarna fel. Han upprepar med stark emfas att han tycker att man borde säga svenska historiska minoriteter istället. Då markerar man att det handlar om minoriteter i nationen Sverige och inte att minoriteterna är egna nationer.

Vad vill du att läsaren ska minnas av den här intervjun?

”Att judisk kultur ska vara något för alla. Det spelar ingen roll om man är född jude eller inte. Det ska vara som ett filosofiskt samtal där alla som vill kan vara med.”

Noa Hermele

VAD GÄLLER I SVERIGE?

Lagen (2009:724) om nationella minoriteter och minoritetsspråk

- 4 §: I språklagen (2009:600) anges att det allmänna har ett särskilt ansvar för att skydda och främja de nationella minoritetsspråken. Det allmänna ska även i övrigt främja de nationella minoriteternas möjlighet att behålla och utveckla sin kultur i Sverige. Barns utveckling av en kulturell identitet och användning av det egna minoritetsspråket ska främjas särskilt.
- 5 §: Förvaltningsmyndigheter ska ge de nationella minoriteterna möjlighet till inflytande i frågor som berör dem och så långt det är möjligt samråda med minoriteterna i sådana frågor. Samråd enligt första stycket ska ske genom att förvaltningsmyndigheten för en strukturerad dialog med de nationella minoriteterna i syfte att kunna beakta deras synpunkter och behov i myndighetens beslutsfattande. I lagen (2022:66) om konsultation i frågor som rör det samiska folket finns särskilda bestämmelser om konsultationer med det samiska folket.
- 5 a §: Förvaltningsmyndigheter ska särskilt främja barns och ungas möjligheter till inflytande och samråd i frågor som berör dem och anpassa formerna för detta till deras förutsättningar.
- 5 b §: Kommuner och regioner ska anta mål och riktlinjer för sitt minoritetspolitiska arbete. Uppgifter om mål och riktlinjer som har antagits enligt första stycket ska på begäran lämnas till den myndighet som har uppföljningsansvar enligt 20 §.

Skollagen (2010:800)

- 8 kap. 12 b §: En hemkommun som ingår i ett förvaltningsområde enligt lagen (2009:724) om nationella minoriteter och minoritetsspråk ska erbjuda barn, vars vårdnadshavare begär det, plats i förskola där hela eller en väsentlig del av utbildningen bedrivs på finska, meänkieli respektive samiska. Vårdnadshavare som ansöker om förskoleplats för sitt barn ska tillfrågas om de önskar plats i sådan förskola som avses i första stycket.
- Rätten för enskilda att erbjudas viss annan pedagogisk verksamhet på finska, meänkieli eller samiska regleras i 25 kap. 5 a §.
- Modersmålsundervisning i de nationella minoritetsspråken i grundskola, grundsärskola, specialskolan och sameskolan regleras i skollagen. Skolförordningen (2011:185) kompletterar i 5 kap. 7-13 §§ skollagens villkor för modersmålsundervisningen.

Läroplanen för förskolan

Barn som tillhör de nationella minoriteterna, där urfolket samer ingår, ska stödjas i sin språkutveckling i sitt nationella minoritetsspråk och främjas i sin utveckling av en kulturell identitet.

FN:s konvention om barnets rättigheter

Artikel 30: Barn, som tillhör minoritetsgrupper eller ursprungsbefolkningar, har rätt till sitt språk, sin kultur och religion.

MARGIT SILBERSTEIN

Margit Silberstein har gjort intervjuerna i broschyren. Hon har jobbat som journalist på bland annat Svenska Dagbladet, Sveriges Radio och Sveriges television.

Margit har alltid varit intresserad av frågor som rör minoriteter, invandring och integration. Hennes specialområde är inrikespolitik och i många år var hon SVT:s politiska kommentator.

Utgivningsår: 2018, uppdaterad 2024

ISBN: 978-91-7281-843-9

Produktion: Länsstyrelsen i Stockholms län och Sametinget

Intervjuer: Margit Silberstein

Fotograf: Martin Thelénus / Expressum

Länsstyrelsen
Stockholm

LÄNSSTYRELSEN I STOCKHOLMS LÄN

Box 22067

104 22 STOCKHOLM

Telefon: 010-223 10 00

Webb: www.lansstyrelsen.se/stockholm

E-post: minoriteter.stockholm@lansstyrelsen.se

SAMETINGET

Box 90

981 22 GIRON/KIRUNA

Telefon: 0980-780 30

Webb: www.minoritet.se

E-post: kansli@sametinget.se